

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเมือง

เรื่อง โครงการวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์ชุมชนไทยเข้มแข็ง :
กรณีศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนไทยในนครฉิดนีย
ผู้วิจัย นายเกียรติคุณ ขาติประเสริฐ หลักสูตร პრო. รุ่นที่ ๒๔
ตำแหน่ง รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภารกิจในการส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นของประชาชนไทยในต่างประเทศเกิดขึ้นจากพื้นฐานแนวคิดที่ว่า การดำเนินความสัมพันธ์ในระดับรัฐต่อรัฐเช่นในอดีตไม่เพียงพอที่จะบริหารจัดการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้บรรลุเป้าหมายปลายทางที่ประสงค์ได้อีกต่อไป ความสัมพันธ์ระหว่างภาคประชาชนมีความสำคัญต่อมิติระหว่างสองประเทศมากขึ้นเป็นลำดับ

ตัวเล่นที่สำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในภาคประชาชนก็คือชุมชนชาวไทยในประเทศต่างๆ เนื่องจากเป็นหน้าด่านที่มีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดทั้งกับประชาชนและกับรัฐบาลของต่างประเทศ ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในสนับสนุนภาครัฐในการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศ นอกจากนี้ ชุมชนไทยในต่างประเทศยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนของประเทศในการส่งเสริมภาพลักษณ์ไทยในต่างประเทศอีกด้วย

นอกจากนี้ แนวคิดในการพัฒนาประสิทธิภาพของภาครัฐในการให้บริการด้านต่างๆ แก่ประชาชนก็เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นเป็นลำดับ ส่งผลให้รัฐบาลมีนโยบายให้หน่วยราชการต่างๆ เร่งพัฒนาประสิทธิภาพของการให้บริการเพื่อให้ประชาชนมีความพึงพอใจสูงสุด รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ยังได้ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเสริมสร้างประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนอย่างต่อเนื่องอีกด้วย ซึ่งประชาชนไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศก็เป็นอีกเป้าหมายหนึ่งที่กระทรวงการต่างประเทศจะต้องมุ่งส่งเสริมการให้บริการและหาช่องทางในการเข้าถึงเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนไทยในต่างประเทศข้างต้น รัฐบาลไทยจึงริเริ่มการดำเนินนโยบายยุทธศาสตร์ชุมชนไทยเข้มแข็ง และได้พัฒนาปรับปรุงแนวดำเนินการให้เหมาะสมต่อสถานการณ์มาโดยตลอด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและที่มาของนโยบายชุมชนไทยเข้มแข็ง และนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ชุมชนไทยเข้มแข็ง
๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์ชุมชนไทยเข้มแข็งของกระทรวงการต่างประเทศ โดยเฉพาะการดำเนินการของสถานกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์
๓. เพื่อศึกษาลักษณะการรวมตัวและปฏิสัมพันธ์ของชุมชนไทยในนครซิดนีย์ สภาพปัญหาและข้อจำกัดในการส่งเสริมนโยบายชุมชนไทยเข้มแข็ง รวมทั้งความคาดหวังจากชุมชนไทยในต่างประเทศเกี่ยวกับการสนับสนุนจากภาครัฐ
๔. เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการเสริมสร้างยุทธศาสตร์ชุมชนไทยเข้มแข็งของสถานกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์ ผ่านการวิเคราะห์การดำเนินงานของสถานกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์โดยใช้ทฤษฎีการสื่อสารเชิงกลยุทธ์

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ศึกษาและวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลและกระทรวงการต่างประเทศในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนไทยในต่างประเทศ
๒. พื้นที่ในการศึกษาวิเคราะห์กรณีศึกษา คือสถานกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์ ซึ่งมีเขตอาณาครอบคลุมรัฐนิวเซาท์เวลส์ ซึ่งเป็นรัฐหนึ่งของประเทศออสเตรเลีย
๓. ขอบเขตด้านระยะเวลา คือช่วงระหว่างเดือนมีนาคม 2550 – มีนาคม 2554 ซึ่งผู้วิจัยดำรงตำแหน่งกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. วิธีการวิจัย จะใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยวิเคราะห์ศึกษาจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในนครซิดนีย์ ประกอบกับการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง
๒. แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายชุมชนไทยเข้มแข็งของรัฐบาล กระทรวงการต่างประเทศ และสถานกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์ รวมทั้งการสัมภาษณ์ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง และประชาชนไทยในพื้นที่การวิจัย
๓. การวิจัยภาคสนาม (Field Research) อาศัยการเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อสอบถามความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องประเด็นที่วิจัย

ผลการวิจัย

ความเป็นมาของนโยบายชุมชนไทยเข้มแข็ง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่าการส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็งเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของ **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘** โดยมีเป้าหมายหลักในการเพิ่มศักยภาพของคนและเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ให้มีความพร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและดูแลสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนของชุมชน ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ข้างต้น ส่งผลกระทบสู่ชนทุกชั้นในสังคม ทำให้มีความยากลำบากในการครองชีพและเกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา การแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมเป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่ การใช้ความเข้มแข็งของชุมชนจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมอันเป็นผลจากวิกฤตเศรษฐกิจ รวมทั้งจะเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต ดังนั้น การพัฒนาจึงต้องเริ่มจากจุดแข็งในสังคม โดยต้องใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในทุกภาคส่วน ระดมทุกส่วนในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ชุมชน” หรือ “การรวมกลุ่ม” ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในการจัดการปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง

รัฐบาลชุดต่างๆ จึงได้รับเอาแนวคิดดังกล่าวมาถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติโดยอาศัยกลไกต่างๆ ของรัฐในการเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ กระทรวงการต่างประเทศถือเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมชุมชนไทยในต่างประเทศให้มีความเข้มแข็ง โดยได้นำแนวคิดดังกล่าวไปถ่ายทอดสู่การปฏิบัติในพื้นที่เขตอาณาของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ของไทยทั่วโลก ได้มีการจัดตั้งงบประมาณพิเศษขึ้นเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ดังกล่าวโดยใช้ชื่อว่า “งบค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนกิจกรรมคนไทยในต่างประเทศ” สถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ของไทยได้ใช้งบดังกล่าวในการจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างหลากหลาย เช่น การสร้างเครือข่ายนักธุรกิจไทยในประเทศต่างๆ การสนับสนุนกิจกรรมของสมาคม/ชมรมคนไทยในต่างแดน การสร้างเครือข่ายในหมู่คนไทยโดยสนับสนุนให้มีกิจกรรมเพื่อการรวมตัวอย่างสร้างสรรค์ การส่งเสริมกิจกรรมของนักเรียนนักศึกษาไทย การปลูกฝังความเป็นไทยให้กับเยาวชนไทยที่เกิดและเติบโตในต่างประเทศ การส่งเสริมให้วัดไทยเป็นศูนย์กลางในการพบปะสังสรรค์ของชุมชนไทย เป็นต้น

กรณีศึกษา : ชุมชนไทยในนครซิดนีย์และรัฐนิวเซาท์เวลส์

ปัจจุบัน มีชาวไทยอาศัยอยู่ในประเทศออสเตรเลียประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน โดยครึ่งหนึ่งอาศัยอยู่ในนครซิดนีย์และรัฐนิวเซาท์เวลส์ ซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยกรณีศึกษาในครั้งนี้ (ประมาณ ๒๕,๐๐๐ คน) โดยได้จำแนกกลุ่มคนไทยเป็นประเภทต่างๆ เช่น กลุ่มเจ้าของกิจการ กลุ่มลูกจ้าง นักเรียนที่มุ่งทำงานเป็นหลัก นักเรียนที่มุ่งเรื่องการเรียนเป็นหลัก กลุ่มคนไทยที่สมรสกับชาวต่างชาติ กลุ่มเยาวชนที่เติบโตในออสเตรเลีย เป็นต้น

การรวมตัวของชุมชนไทยในนครซิดนีย์เป็นการรวมกลุ่มกับแบบหลวมๆ ผ่านการก่อตั้งเป็นสมาคม ชมรม หรือกลุ่ม ที่มีความสนใจในประเด็นใดประเด็นหนึ่งร่วมกัน โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนให้สมาชิกเข้ามาเป็นผู้บริหารหรือตัวแทนของสมาคม/ชมรมดังกล่าว โดยในนครซิดนีย์มีสมาคม/ชมรมต่างๆ มากมาย ในขณะที่วัดไทยก็ยังถือเป็นศูนย์กลางที่คนไทยไปร่วมทำศาสนกิจร่วมกัน ในรัฐนิวเซาท์เวลส์มีวัดไทยอยู่จำนวน ๕ วัด ในวันหยุดสุดสัปดาห์จะมีชาวไทยจำนวนมากเข้าวัดปฏิบัติธรรม โดยนำลูกหลานไปร่วมกิจกรรมดังกล่าวด้วย นับได้ว่าวัดไทยถือเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยอย่างแท้จริง สำหรับเยาวชนลูกหลานไทยที่เติบโตในต่างประเทศ ก็ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนภาษาและวัฒนธรรมไทยขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เด็กเยาวชนไทยได้มีโอกาสเรียนรู้ภาษาไทยและวัฒนธรรม รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีไทย มีการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์และดนตรีไทยควบคู่ไปด้วย การเรียนการสอนส่วนใหญ่จะมีขึ้นในวันอาทิตย์ และเปิดโอกาสให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งช่วยให้เกิดการสร้างเครือข่ายในกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองควบคู่ไปด้วย

นอกจากกลไกต่างๆ ข้างต้นแล้ว สื่อมวลชนท้องถิ่นภาษาไทยในนครซิดนีย์ก็ถือว่า มีบทบาทอย่างมากกับการส่งเสริมการรวมตัวของชุมชนไทย เนื่องจากเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่จะจัดขึ้นในชุมชน รวมทั้งเผยแพร่ข่าวสารความเคลื่อนไหวต่างๆ ในชุมชนไทย ควบคู่ไปกับการนำเสนอข่าวเหตุการณ์ต่างๆ ที่ประเทศไทยด้วย ในนครซิดนีย์มีสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ หลากหลาย ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร สื่อวิทยุ สื่ออินเทอร์เน็ต การวิจัยพบว่าสื่อแต่ละประเภทสามารถดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีวัยแตกต่างกัน

สถานกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์ ได้กำหนดเป้าประสงค์ในการดำเนินนโยบายชุมชนไทยเข้มแข็ง ดังนี้

๑. ส่งเสริมให้ชุมชนไทยมีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ อย่างสร้างสรรค์

๒. ส่งเสริมให้ชุมชนไทยมีเครือข่ายในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะเป็นการลดภาระของภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยาก รวมทั้งเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ในสายตาของประเทศเจ้าบ้านว่าคนไทยเป็นชาวต่างชาติที่มีคุณภาพ และไม่เป็นภาระให้กับประเทศเจ้าบ้าน

๓. ส่งเสริมให้วัดไทยเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรมการกุศลอื่นๆ

๔. ส่งเสริมให้เยาวชนไทยที่เติบโตในออสเตรเลียมีความรักและผูกพันกับประเทศไทย และมีความรู้พื้นฐานที่ดีเกี่ยวกับประเทศไทยและวัฒนธรรมไทย เพื่อจะได้มีส่วนสนับสนุนภาครัฐในการเป็นตัวแทนที่ดีของคนไทยในประเทศเจ้าบ้าน

๕. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานกงสุลใหญ่ฯ กับสื่อมวลชนท้องถิ่นภาคภาษาไทย เพื่อเผยแพร่ข้อมูลสาระอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตของคนไทย รวมทั้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงการเผยแพร่บทบาทของสถานกงสุลใหญ่ฯ ที่มีต่อชุมชนไทยในนครซิดนีย์

การสื่อสารเชิงกลยุทธ์กับนโยบายชุมชนไทยเข้มแข็ง

จากการสำรวจความคิดเห็นของชุมชนไทยในพื้นที่ พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการดำเนินนโยบายชุมชนไทยเข้มแข็งของสถานกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์ อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงชุมชนกลุ่มต่างๆ ตามแนวคิด “เข้าถึงเพื่อเชื่อมโยง” ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางต่างๆ ในการสื่อสารและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำมาปรับใช้ในการพัฒนาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ของสถานกงสุลใหญ่ฯ ในการเข้าถึงชุมชนกลุ่มต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และพบว่า ในช่วงที่ผ่านมา สถานกงสุลใหญ่ฯ ได้ประกอบกิจกรรมและดำเนินการผ่านช่องทางต่างๆ ตามแนวคิดการสื่อสารเชิงกลยุทธ์เกือบครบถ้วนแล้ว เช่น การส่งข่าวให้สื่อมวลชน การจัดแถลงข่าว การจัดกิจกรรมสื่อมวลชนสัมพันธ์ การใช้สื่อต่างๆ ในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ทั้งสื่อมวลชน และสื่อของสถานกงสุลใหญ่ฯ เอง เช่น การจัดทำจดหมายข่าว เว็บไซต์ของสถานกงสุลใหญ่ฯ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ในระยะหลังๆ พัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศได้ก้าวหน้าไปมาก และมีสื่อในรูปแบบใหม่ๆ ที่สามารถสนับสนุนการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ไปสู่กลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ของสถานกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์

เพื่อเข้าถึงชุมชนไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงมากขึ้น อาทิ การจัดทำฐานข้อมูลคนไทย
 อย่างเป็นระบบ การยกระดับเว็บไซต์ของสถานกงสุลใหญ่ฯ ให้สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับ
 กลุ่มเป้าหมายได้โดยตรงในลักษณะ Interactive รวมทั้งการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)
 เช่น facebook ในขณะที่เดียวกันเมื่อสถานกงสุลใหญ่ฯ ได้เลือกใช้ช่องทางเหล่านี้แล้ว ก็จะต้อง
 เตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับผลกระทบที่อาจตามมาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สื่อสังคม
 ออนไลน์ในการสร้างกระแสต่อต้าน วิพากษ์วิจารณ์ และความขัดแย้งในเรื่องต่างๆ ซึ่งนับวันจะมี
 ให้เห็นมากขึ้น จึงมีความเป็นไปได้ที่สถานกงสุลใหญ่ฯ อาจตกเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์ใน
 พื้นที่เว็บไซต์หรือ Social Media ซึ่งเป็นของสถานกงสุลใหญ่ฯ เอง

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะในครั้งนี้ จะเป็นพื้นฐาน
 ให้นับริหารการต่างๆ ที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับชุมชน สามารถนำแนวคิดต่างๆ ไปปรับใช้กับการ
 เสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งต่อไป